
Marjan Kroflič¹

PRISPEVEK V MOZAIK ZGODOVINE INSTITUTA ZA SOCIOLOGIJO IN FILOZOFIJO PRI UNIVERZI V LJUBLJANI OB NJEGOVEM JUBILEJU

Uvod

Prispevek ni sociološka niti zgodovinska analiza časa prvega desetletja delovanja inštituta, temveč povsem subjektivni pogled na dogajanja v tistem času. Dogodke, dejstva in podatke iz osebnih dokumentov navajam tako z namenom, da zgodovinarju ali sociologu pripomorem k njegovi strokovni analizi časa in seveda pomena inštituta v njem. Odločil sem se navreči bralcu in strokovnjaku osebni pogled z navedbo vrste krokijev iz zgodovine Slovenije/Jugoslavije, iz inštituta ob njegovi desetletnici¹ in osebnih dokumentov, ki prav gotovo odslikavajo Institucionalno in zakonodajno urejenost družbe.

Inštitut ni nastal čez noč z odločbo, njegovo nastajanje ima korenine v družbeno-ekonomskih razmerah tedanjega časa. Zato se mi zdi primerno najpoprej navesti nekatera zgodovinska dejstva s širšega svetovnega in jugoslovanskega političnega prizorišča, ki so na Slovenskem ustvarila ugodne družbene razmere za nastajanje inštituta.

Ugodne družbene razmere so sprožile subjektivno voljo posameznikov, da prepričajo vse odločujoče družbene ustanove in politike tistega časa v Sloveniji, da je nastanek inštituta nujna družbena potreba. Avtonomna ustvarjalna misel slovenskih razumnikov je času primerno razpela jadra in ujela ugoden veter, ki je zavel iz centra moči v Beogradu z uvedbo decentralizacije partije in ustanov odločanja.

Za lažje razumevanje zgradbe besedila. Po Sprehodu skozi čas, v katerem je zajeto desetletje pred nastankom inštituta, sledijo skice posameznih let prvega desetletja inštituta. Najprej zgodovinska skica v drobnem tisku, dogodki in podatki iz arhiva inštituta v normalnem tisku in spet podatki iz osebnega arhiva v drobnem tisku.

Iz knjige Jugoslavija 1918–1992 uglednega zgodovinarja dr. Jožeta Pirjevca sem izbral nekatere opise dogodkov ali oznake časa, za katere mislim, da so njihove politične posledice ustvarile razmere za razvoj empirične sociologije na Slovenskem in s tem narekovele tudi organizirano raziskovalno delo.

Sprehod skozi čas

Leto 1948 – Ideološki upor zoper Stalina, Tito razruši mit o Sovjetski zvezi kot domovini internacionalnega proletariata. – **Leto 1949** – V deželah ljudske demokracije Stalin sproži niz političnih procesov proti titoistom. Slovenija dokazuje svojo “pravovernost” z dachavskimi procesi. – **Leto 1950** – Jugoslavija išče stike z Zahodom, zlasti z levičarskimi skupinami in strankami. Laburistična stranka Anglije na obisku v Beogradu. – **Leto 1951** – Konference za mir v Zagrebu se udeležijo delegati iz 22 držav Zahoda, Bližnjega ter Daljnega vzhoda. Jugoslavija išče ravnovesje med blokoma. Edvard Kocbek objavi Strah in pogum, oblast mu je kot oporečniku preprečila politično delovanje. – **Leto 1952** – Sprejet je Zakon o ljudskih odborih s sveti proizvajalcev. Z njim je po Kardelju začrtana pot jugoslovanskemu socializmu, v katerem so osnovni stebri družbenega in gospodarskega življenja: decentralizacija oblasti, krepitev samoupravljanja in uveljavitev demokracije. VI. kongres KPJ v Zagrebu pomeni formalno prekinitev s stalinizmom. Decentralizacija Komunistične partije Jugoslavije in preimenovanje v Zvezo komunistov Jugoslavije. Na kongresu govorijo o odmiranju države, pojavijo se drzne ideje o odmiranju celo partije. Kongres sicer zavrne vrednote zahodnega meščanskega sveta, a dopušča in opravičuje sodelovanje na podlagi skupnih interesov in popolne enakopravnosti. V kulturi slovo od sorealistične doktrine Ždanova. Odpro se vrata za pretok svežih idej, v državo so začeli prihajati podjetniki, politiki, časnikarji in izvedenci vseh vrst, tudi sociologi! – Krleža na II. kongresu pisateljev v Ljubljani poudarja nujnost ustvarjalne svobode. A gospodarstvo je na robu bankrota. **Leto 1953** – Internacionalizacija tržaškega vprašanja in Stalinova smrt. Titov prvi uradni obisk na Zahodu, na katerem Churcillu zagotovi, da je Jugoslavija del svobodnega sveta, čeprav tega še ni mogoče reči na glas. Stik s tujci ni greh niti ni več sumljiv, država širokogrudno izdaja potne listine državljanom. Sprejet je ustavni zakon, ki ukinja demokratični centralizem, ki je zagotavljal organom zvezne uprave prevlado nad republiškimi, tem nad občinskimi. Državljanom »samoupravljavcem« je odrejal več vpliva na odločanje in celo nadzora nad lokalnimi partijskimi veljaki. Ljudska fronta postane Socialistična zveza delovnega ljudstva. Tito izda dekret o amnestiji informbirojevcev. Po tej odjugi Brionski plenum s posebnim pismom ostro kritizira novonastale »antisocialistične« pojave in deformacije. Zaveje spet duh dogmatizma, prvo besedo pridobijo spet »zavedne socialistične sile«, v tisku objavljajo zahteve po omejitvi vpliva idej z Zahoda. Odziv na ta dogmatizem je ostro Djilasovo prizadevanje za svobodo idej in misli. – **Leto 1954** - Djilas objavi Anatomijo neke morale. Šele zdaj se partija odzove in Djilasa ožigosa kot oporečnika. IV. plenum ZKJ sprejme in uveljavi načelo demokratičnega centralizma in partijskega monolitizma. Tito objavi svetu samostojnost jugoslovanske poti v socializem in Kardelj v Oslu predava o socialistični demokraciji v jugoslovanski praksi – samoupravna demokracija kot politični manifest nasproti sovjetski poti. – **Leto 1955** - Z Beograjsko deklaracijo Hruščov prizna pravilnost jugoslovanske teze o možnih različnih poteh v socializem. Začetki reforme gospodarskega sistema, Tito v govoru v Karlovcu objavi, da ima zdajšnja generacija pravico živeti bolje, v Jugoslaviji uvedejo sistem komun, okrepi se samoupravljanje

in avtonomija republik. – **Leto 1956** – Zgodi se XX. kongres Sovjetske partije, z njim pade kult Stalina, kult osebnosti tudi v Jugoslaviji ni več aktualen: Titov rojstni dan se začne praznovati kot dan mladosti. V Poljski in na Madžarskem terjajo spremembe, Madžari so se odločili obnoviti parlamentarno demokracijo, celo izstopiti iz Varšavskega pakta. Toda tok dogodkov je šel v nasprotno smer, kar so dosegli sovjeti z vojaškim posegom. V Jugoslaviji ukrepajo proti jugoslovanski opoziciji, aretirajo Džilasa, ko je tuji tisk objavil njegov članek, s katerim je obtožil Tita kršitve načela nevmešavanja. – **Leto 1957** – Izšla je Džilasova knjiga *Novi razred*, tudi v Sloveniji se pojavijo borci proti »zahodnemu vplivu«. Ponovno nastopi dogmatično obdobje, ki traja do začetka šestdesetih let. Pa vendar, Jugoslavija se odpove mitu težke industrije in načrtuje povečanje proizvodnje potrošnih dobrin, naložbe v kmetijstvo, stanovanja in transportno infrastrukturo. Na cestah se pojavijo zasebni motorji, avtomobili, doma električni gospodinjski stroji, blaga široke potrošnje je na pretek. Na I. kongresu delavskih svetov se uveljavijo ideje liberalizacije gospodarstva. Začno se intenzivni procesi uvajanje smoupravljanja, strpnost v intelektualnem življenju in večja pravna gotovost s skupno oznako "humanega socializma" kot alternativa zahodni demokraciji. Režim je sicer liberalen v odnosu do področij, kot sta znanost in kultura, a stopnja svobode je omejena. Zgodita se prepoved Revije 57 in proces zoper Jožeta Pučnika. Z izidom Kardeljeve knjige *Razvoj slovenskega narodnega vprašanja* pa se v Sloveniji okrepi odklanjanje »integralnega jugoslavizma« in pravica do avtonomije republik. – **1958** – Slovenija daje zvezni vladi v Beograd 10 % svojega bruto narodnega dohodka. Nezadovoljstvo javno izrazijo rudarji v Trbovljah z veliko stavko, prvo po vojni, ko rudarji zahtevajo boljše plače. Stavko partija obsodi kot delo "imperialističnih sil" in "sovražnih elementov", pa vendar v zvezi komunistov še pred VII. kongresom ZKJ spregovorijo o politični in moralni krizi sistema, v katerem se pojavljajo korupcija, priveligiji, birokratizem ter pojavi partikularističnih, nacionalističnih in šovinističnih teženj. Boj med "liberalno" strujo na eni strani, ki zahteva razvoj samoupravljanja, demokratizacijo in decentralizacijo države ter večjo samostojnost republik, ter na drugi strani »konservativno« strujo, ki terja krepitev centralne oblasti in ZKJ kot »dejavnika moči«, je vse ostrejši. Slednja propagira celo idejo o ukinitvi republik in stapljanje jugoslovanskih narodov.

Začetki empirične sociologije

Nastanek empirične sociologije na Slovenskem razumem v kontekstu družbenopolitičnih razmer v letih 1950–1958, ko Jugoslavija pospešeno išče stike z Zahodom, ko navezovanje stikov z zahodnim svetom ni več "greh" in ko se sprožijo in izvedejo procesi decentralizacije jugoslovanske partije in ko je v njej demontiran "demokratični centralizem" ter s tem omogočen pretok svežih idej. Še posebej pomemben sprožilec začetka empirične sociologije se mi zdi leto 1955, ki prinese ustanavljanje komun in partijsko opredelitev za kakovost življenja državljanov. Življenjske razmere državljanov pa so bile v opreki z deklariranimi vrednotami političnega sistema in v Trbovljah so leta 1958 rudarji prvič po vojni stavkali.

Empirična sociologija na Slovenskem je nastajala na dveh fakultetah, na obeh na pobudo študentov in posameznih profesorjev. Na Pravni fakulteti sta med pobudniki študenta **Zdravko Mlinar** in **Niko Toš** ter **profesor dr. Jože Goričar**, ki leta **1954** uvede na Pravni fakulteti Sociološki proseminar. V okviru tega pripravijo in izvedejo raziskavo v Metalni Maribor ter v Alpini Žiri o prostem času industrijskega delavca. Zdravko Mlinar in Niko Toš sta prva pridobila naslov magistra na prvem organiziranem podiplomskem študiju v Jugoslaviji na Inštitutu za družbene znanosti v Beogradu (1958–1960). Na Filozofski fakulteti so bili pobudniki prav tako študenta **Vito Ahtik** in **Stane Saksida** ter **profesor Boris Ziherl**. Tudi tukaj začno z raziskovanjem prostega časa v letu **1958**, ko so se morda tudi zaradi stavke odločili Republiški sindikati Zveze sindikatov Jugoslavije v Ljubljani, Glavni odbor SZDL v Ljubljani, da izvedejo empirično raziskavo o prostem času slovenskega industrijskega delavca. Raziskovalno skupino sta vodila Vito Ahtik in Stane Saksida, anketo pa smo izvajali študentje. V raziskavo o kakovosti življenja in izrabi prostega časa delavcev so bili vključeni delavci Strojne tovarne v Trbovljah in rudarji Rudnika Trbovlje. Ne spominjam se, ali smo anketo izvajali pred stavko ali po njej, ko je 4000 rudarjev prenehalo z delom. Izvedbo raziskave so finančno podprli še Zveza svobod in prosvetnih društev Slovenije, Ljudska univerza v Ljubljani, Okrajni sindikalni svet v Ljubljani, Okrajni odbor SZDL v Ljubljani, Okrajni komite LMS, Okrajni odbor Zveze prijateljev mladine v Ljubljani ter Inštitut za družbene vede Univerze v Ljubljani.

Anketo smo izvajali študentje pretežno psihologije, saj smo bili po študijskih predmetih praktično in teoretično še najbolj “usposobljeni” za tako delo. Navajam osebni primer. Študij psihologije kot A-in pedagogike kot B-predmeta je v študijskih letih 1956–1962 vseboval poleg ožje strokovnih tudi naslednje študijske predmete: Osnove teorije statistike z vajami (prof. dr. Dolfe Vogeltnik), Uvod v družbene vede in seminarske vaje (prof. Boris Ziherl), Filozofija antične družbe, Descarts, Spinoza (prof. dr. Alma Sodnik), Spoznavna teorija in logika (prof. dr. Vladimir Seliškar). Znanje iz metodologije raziskovalnega dela smo pridobili tudi iz predavanj prof. dr. Vladimira Schmidta, prof. dr. Zorana Bujasa (psihometrija) in prof. dr. Dolfeta Vogeltnika (psihološka statistika).

Učna doba inštituta in izbor dogajanj skozi čas

Leto 1959

Študentske demonstracije na zagrebški univerzi izražajo nezadovoljstvo mladih s stvarnostjo, ki ostaja na ravni deklariranih vrednot. Gospodarska rast na vrhuncu, v gospodarstvu se pojavi zahteva po premiku od starega načina planiranja k tržnemu gospodarstvu.

Ustanovitev Inštituta za sociologijo in filozofijo – 11. april 1959 – Univerzitetni svet v Ljubljani z odločbo št. II-149/3 ustanovi Inštitut za sociologijo.

Boris Ziherl postane direktor inštituta junija 1959 z mandatom do junija 1964, sekretar pa **Marko Persič**. Poleg njiju je tega leta edini zaposleni raziskovalec na inštitutu **Stane Saksida**, ki s študenti izvaja prvo empirično raziskovalno nalogo na terenu – prosti čas delavcev v Trbovljah iz leta 1958.

Leto 1960

Na V. kongresu SZDL so jugoslovanski voditelji poudarjali v svojih govorih samoupravo, decentralizacijo, svobodno izmenjavo idej kot značilnostih jugoslovanske poti v socializem.

Sekretar inštituta postane Joža Mehle in opravlja to nalogo do leta 1967.

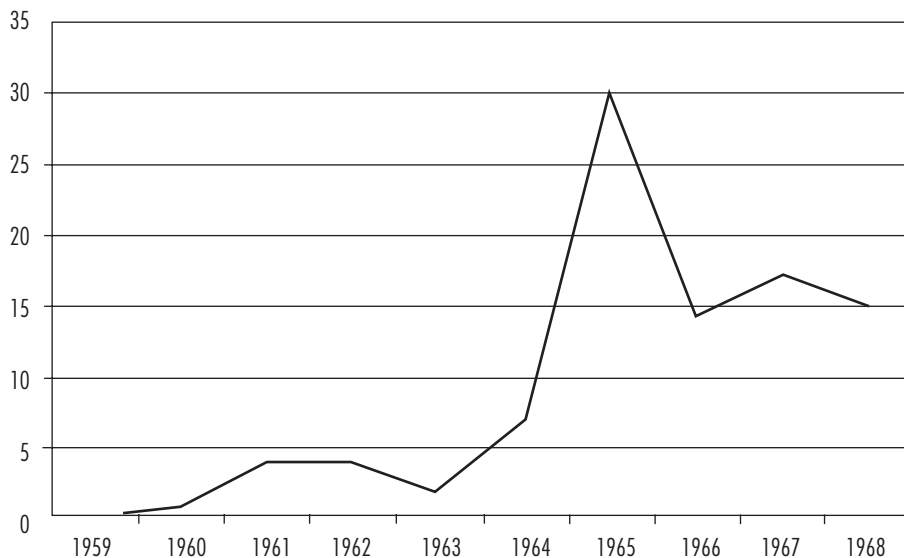
Leto 1961

Srbski pisatelj Dobrica Čosić v zagrebškem Telegramu spregovori o »vampirskem nacionalizmu«, ki bi ga lahko premagali le z ukinitvijo republik. Dušan Pirjevec ostro in z očitnim slovenskim političnim kritjem zavrne njegove unitaristične in centralistične teze. Jugoslavija sprejema nov petletni plan, Slovenija zahteva prestrukturiranje gospodarstva. Sprejeta je gospodarska reforma, a Srbija že kliče k vrnitvi "demokratskega centralizma". CK ZKJ ugotavlja, da pomeni preveč demokracije oviro pri graditvi socializma.

Inštitut za sociologijo – V prvem desetletju rasti inštituta prikazujejo stike s tujimi raziskovalci spodnji grafi in s tem pretok svežih idej raziskovalcev na "politični osi Zahod in Vzhod". Inštitut je prve stike navezal relativno zgodaj, intenzivnejši pretok pa je bil možen šele v poznih šestdesetih letih. Prevladovali so stiki z zahodnimi sociologi, značilnost tega prvega obdobja pa je bila tudi, da je imel inštitut nekako vlogo posredovalca idej empirične sociologije tudi v druge republike Jugoslavije in celo v države vzhodnega bloka. V opravljenih raziskavah in besedilih teh prvih let ni mogoče najti avtorja, ki bi svoje raziskovalne ugotovitve utemeljeval s sklicevanjem na slovenske ali jugoslovanske partijske kongrese ali na politike, tako kot je bila to praksa pri znanstvenikih iz socialističnih držav. Prof. dr. **Jože Goričar**, prof. dr. **Dolfe Vogelnik** in prof. **Boris Ziherl** so bili mentorji, ki so skupaj s številni zunanji sodelavci in tujimi sociologi strokovno vzgajali zaposlene raziskovalce. Za empirično in finančno uresničevanje projektov pa je s svojimi poznanstvi uspešno skrbel tedaj na inštitutu vodja skupine za metodologijo raziskovanja **Stane Saksida**.

Inštitut za sociologijo in filozofijo

Obiski tujih znanstvenikov iz držav zahodne in vzhodne Evrope 1959-1969

Delovni obiski in sestanki Inštitutskih raziskovalcev v tujini 1959-1969

Osebni dokumenti o zaposlitvi na ISF - Pogodba o štipendiranju

Štipendijo sem prejemal v smislu 2. odstavka 1. člena Odredbe o višini štipendij (Uradni list FLRJ, št. 22/58) v višini 12.000.- din za študij psihologije na II. stopnji Filozofske fakultete, ki se bo izplačevala od 1. januarja do preklica mesečno v naprej pri blagajni Inštituta za sociologijo Univerze v Ljubljani.

Moja obveza po tej pogodbi je bila, da bom prevzel po opravljenem študiju na inštitutu dodeljeno delovno mesto z obvezo službovati na inštitutu dvakratno dobo prejetanja štipendije. Podpisnik je bil direktor inštituta Boris Zihlerl.

Leto 1962

Na izredni seji izvršnega komiteja ZKJ Tito zahteva dosledno spoštovanje demokratičnega centralizma in obsodi s pismom pojave “nezdravega liberalizma”. Priče smo cikličnemu nihanju jugoslovanske partijske politike med “centralizmom” in “liberalizmom”, ki ga laže razumemo v kontekstu nihanja jugoslovanske zunanje politike med Vzhodom in Zahodom.

Leto 1962 je mogoče šteti za prvo leto sistematičnega empiričnega raziskovalnega dela. Tega leta inštitut začne izvajati prvo raziskavo o množičnih sredstvih obveščanja – projekt MKS, katega nosilec je bil Stane Saksida, vzorec v raziskavo zajetih Slovencev pa je izdelal prof. dr. Marjan Blejec. Iz zbranih podatkov so raziskovalci izdelali 17 tematsko različnih raziskovalnih nalog. Istega leta prijavi raziskovalna skupina dr. Zdravko Mlinar, dr. Jože Goričar in dr. Janez Jerovšek štiriletni projekt Komuna kot posebna oblika socialistične lokalne skupnosti, iz katerega so opravili raziskovalci 13 nalog. Jože Derganc prijavi prav tako kompleksni projekt Projekt kompleksnega proučevanja delavskega samoupravljanja. Končane so tudi prve metodološke naloge, večinoma je šlo za diplomska dela.

Zgodovina ISF skozi osebne dokumente

Na podlagi 198. člena Zakona o javnih uslužbencih sem 10. oktobra 1962 prejel odločbo, s katero sem bil sprejet v “službo pri inštitutu za sociologijo Univerze v Ljubljani”. Imenovan sem bil za pripravnika za referenta I. vrste s temeljno plačo XII. plačilnega razreda v znesku 18.000.- din in s položajno plačo 6.300.- din. Obrazložitev navaja, da sem s predloženi listinami dokazal:

- a) da izpolnjujem pogoje za sprejem v službo iz 31. člena zakona o javnih uslužbencih, in sicer z državljsko izkaznico; z izpiskom iz rojstne matične knjige; s potrdilom, da nisem bil kaznovan; z zdravniškim spričevalom, da sem zmožen za delo;
- b) da imam dokončano filozofsko fakulteto.

Odločbo je podpisal direktor Boris Zihlerl, njeno zakonitost je bilo treba predložiti v presojo Sekretariatu Izvršnega sveta za občno upravo Ljudske republike Slovenije.

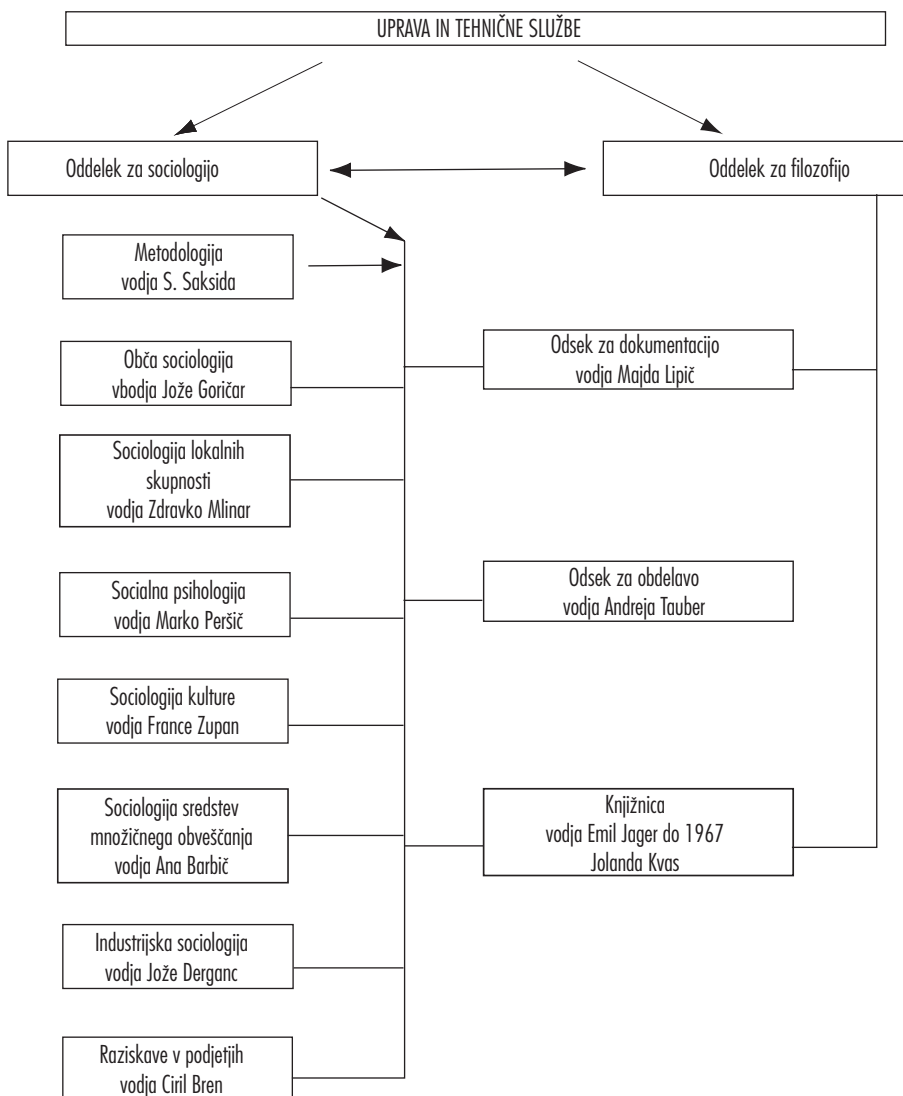
14. decembra 1962 sem prejel Uradni zaznamek, s katerim mi je direktor Boris Zihlerl določil kot pripravniku referentu v skladu z 12. in 16. členom Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o javnih uslužbencih (Ur. list FLRJ št. 52/1961) kot temeljno plačo 18.000.- dinarjev in položajno plačo 22.000.- din. Plača po tej odločbi v višini 40.000.- mi je pripadla od 1. oktobra 1962 dalje.

Posebnost prvih let delovanja inštituta je, da smo bili zaposleni na Inštitutu obravnavani kot javni (državni) uslužbenci.

Istitut za sociologijo in filozofijo – 5. november 1962 – Univerzitetni svet z odločbo št. II-174/62 preimenuje Inštitut za sociologijo v Inštitut za sociologijo in filozofijo pri Univerzi v Ljubljani.

19. decembra 1962 – Univerzitetni svet z odločbo št. II-414/1 sklene, da se inštitutu s 1. januarjem 1963 priključi dotedanji Zavod za družbeno samoupravljanje, ki je imel sedež na Parmovi 33 v Ljubljani.

Od leta 1962 do druge polovice leta 1968 je organigram inštituta naslednji (navedeni začetni vodje)

Pregled Inštitutskih raziskovalnih nalog po tematiki v obdobju 1959-1969

10 Obči problemi sociologije	
10-1 metodologija	12
10-2 obča sociologija	4
11 sociologija lokalnih skupnosti	24
12 raziskave v industrijskih podjetjih	2
13 industrijska sociologija	16
14 sociologija kulture	7
15 sociologija masovnih komunikacijskih sredstev	12
2 filozofija	9

Institut za sociologijo in filozofijo – posebnosti raziskovalnega dela

Projekti so bili večinoma večletni, iz njih je bilo opravljenih več posameznih nalog. Projekti so bili holistično zastavljeni, pri njih so sodelovali raziskovalci različnih znanosti in strokovnjaki iz prakse. Za ponazoritev, kako je znal inštitut prisluhniti družbenim potrebam in se vključiti v družbeno razvojno gibanje, bo razvidno iz navedb naslovov nekaterih projektov oziroma raziskovalnih tem. Vseh tem in raziskovalcev ne navajam, povem pa naj, da smo bili raziskovalci dovolj spretni pri formuliranju naslovov nalog, da financerji že zaradi družbenopolitične aktualnosti, ki je “štrlela” iz naslova, niso odklonili financiranja. Oznake časa, ki sem jih navedel za predhodni leti, izbor tem tako trditev tudi podpirata.

Leto 1963

Federativna ljudska republika se preimenuje v Socialistično federativno republiko, sprejeta je nova ustava, ki formalno pokoplje večstrankarstvo, a uveljavi vendarle samoupravne vrednote, večje individualne svoboščine in pristojnosti skupščin, ki so zmanjšale moč partijskih komitejev. Nastala je dihotomija med državnimi in partijskimi Inštitucijami.

Leta 1963 dobiva proučevanje samoupravljanja že globlje sociološke razsežnosti, raziskuje procese vključevanja delavcev v podjetje, proučuje delovno skupino (seveda v sistemu delavskega samoupravljanja!), opravljene so prve raziskave na področju sociologije kulture. Ivo Urbančič prijavi petletni projekt raziskovanja zgodovine filozofije na Slovenskem. Istega leta Boris Majer s sodelavci prijavi dvoletno nalogo Predmet in družbena funkcija filozofije. Aktualna sta tudi slovensko filozofsko izrazoslovje (Božidar Debenjak) in logika v jugoslovanski filozofiji (Franc Jerman).

Osební dokumenti o zaposlitvi na ISF – 7. oktober 1963

Na podlagi 17. člena Pravil Inštituta za sociologijo in filozofijo pri Univerzi v Ljubljani in upošteva je ustrezna določila kategorizacije delovnih mest Pravilnika o delitvi osebnih dohodkov Inštituta ter razpisa, objavljenega v Uradnem listu SRS, št. 20 z dne 27. junija 1963, je Svet inštituta odločil, da sem izvoljen za asistenta, izvolitev je veljala za čas od 1. januarja 1962 dalje. Imenovanje sta podpisala **predsednica Sveta inštituta Marija Vilfan in direktor Boris Ziherl**. Svet me je imenoval v naziv asistenta na podlagi poročil tovariša prof. dr. Gorazda Kušēja in tovariša prof. dr. Dolfeta Vogelnika.

- Filozofska fakulteta v Ljubljani, ki jo je zastopal njen dekan prof. dr. Vladimir Schmidt, je za šolsko leto 1962/63 z menoj kot asistentom na Inštitutu za sociologijo v Ljubljani sklenila pogodbo o honorarni službi. Za vodenje 80 ur praktikuma iz metodologije za študente sociologije 3. letnika sem prejemal 800.- din za uro.

- 14. oktober 1963 – Prejel sem odločbo, da se razporedim po 151., 192. in 201. členu **Zakona o delovnih razmerjih** na delovno mesto asistenta in da se mi določa po Pravilniku o delitvi osebnih dohodkov 91 točk z veljavnostjo od 1. januarja 1962 dalje. Odločbo je podpisal direktor Boris Ziherl. Žal znesek ni naveden. V samem obrazcu GV-34 1738-63 je navedba, da osebni dohodek v nobenem primeru ne more biti manjši od minimalnega osebnega dohodka, ki je znašal po 8. členu Uredbe o zajamčenih osebnih dohodkih in minimalnega osebnega dohodka delavcev gospodarskih organizacij (Ur. list FLRJ, št. 14/61 in 28/62) bruto din 12.700 na mesec za polni redni delovni čas oziroma 61 din na uro, prebito na delu. Izplačeval se je ob koncu meseca, višina osebnega dohodka, ugotovljena med letom v posameznih obračunskih dobah, je bila začasna vse do končne delitve na podlagi zaključnega računa organizacije.

Leto 1964

VI. plenum CK ZKJ omogoči gospodarstvu, da se odtegne državnemu nadzoru, obsodi birokratizem, da partija deluje “vmes in od znotraj”. Skupščina skupaj s sindikati izglasuje resolucijo, s katero zahtevajo radikalno gospodarsko reformo in pustiti svobodo podjetjem pri delitvi dohodka. Kongres jugoslovanskih književnikov zakoliči tezo o kulturni avtonomiji vsakega posameznega naroda znotraj federacije. VIII. kongres ZKJ v Beogradu nastopi v prid tržnega gospodarstva in potrdi ljubljanski partijski program VII. kongresa.

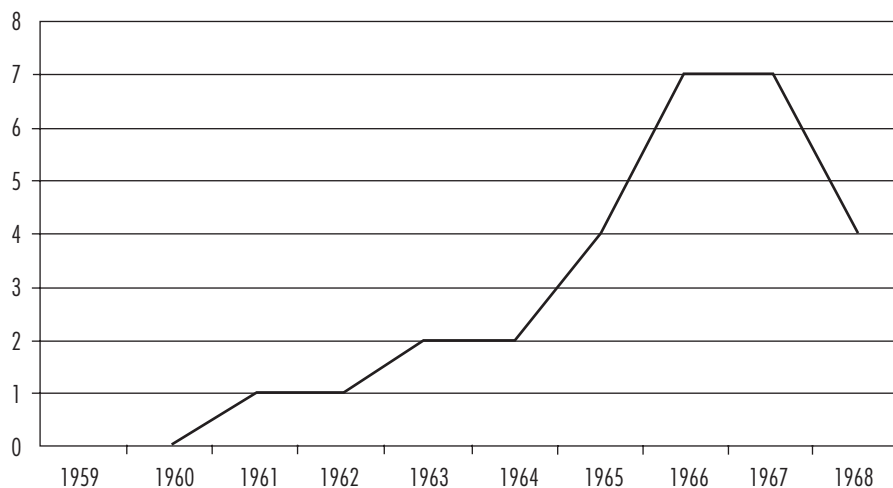
Inštitut za sociologijo in filozofijo – Junija 1964 postane v. d. direktorja inštituta prof. dr. Jože Goričar.

Leta 1964 se inštitut približuje osrednjim sociološkim temam – prof. dr. Goričar prijavi nalogo Izvor in vrednotenje poklicev kot poseben aspekt družbene stratifikacije, ki je uvod v serijo študij s področja družbene mobilnosti in družbene stratifikacije. V družbenorazvojno gibanje pa se vključi z mogočnim

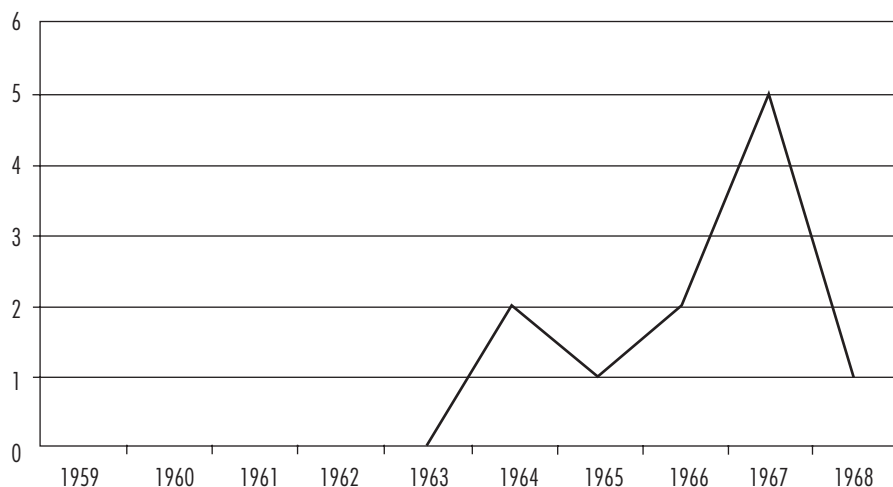
interdisciplinarnim projektom Proučevanje učinkov skrajšanja delovnega časa na podjetje in posameznika (2 leti), iz katerega sodelavci opravijo 12 samostojnih nalog.

Inštitut za sociologijo in filozofijo

Strokovno izpopolnjevanje raziskovalcev na univerzah in inštitutih v tujini

Udeležba raziskovalcev na posvetovanjih, konferencah, kongresih in simpoziji v tujini

Obiski tujih strokovnjakov in znanstvenikov na Inštitutu v letih 1959 do 1968

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	Skupaj
ZDA	1	1	1			12	6	7	6	34
ČSSR						3	2	1	6	12
Poljska			2		3	4	1			10
Velika Britanija		1		1	1		3	1	1	8
SZ						3		3		6
NDR						3	1			4
Francija		2		1						3
Nizozemska						2				2
Italija			1							1
Madžarska						1				1
Španija						1				1
ZRN						1				1
Švica									1	1

Leto 1965

Tito na seji izvršnega komiteja spregovori o popolni politični avtonomiji republik in uvajanju tržnega gospodarstva na podlagi družbene lastnine. Banke postanejo samostojne gospodarske organizacije, Boris Kraigher z gospodarsko reformo preoblikuje gospodarstvo in področje sociale, sledi 66 % devalvacija dinarja, sprejeli načelo "delitve po delu" in vključevanje gospodarstva v "mednarodno delitev dela". Odliv delovne sile v tujino, pojav zdomcev.

Leto 1965 je leto gospodarske reforme, prevrednotenje vrednot in inštitut prične z raziskovanjem vrednot mladine. Inštitut se vključi tega leta v eno največjih mednarodnih primerjalnih raziskav tistega časa International studies of values in politics in pomeni uvod v številne in raznovrstne oblike povezovanja z amerškimi sociologi z University of Pennsylvania, Philadelphia, ZDA. V to raziskavo je bila vključena skupina za sociologijo lokalne skupnosti, ki jo je vodil dr. Z. Mlinar, izvajali pa so jo v ZDA, Jugoslaviji, Poljski in Indiji naslednja štiri leta. Iz gradiva te raziskave sta Philip Jacob, Henry Teune in dr. izdala knjigo Values and the Active

Community. Inštitut vključi v svoj program tudi skupino strokovnjakov za sodelovanje pri raziskovalno–razvojnem delu v Strojni tovarni Trbovlje in Železarni Štore. To leto je godno za kritično raziskovanje antropološkega in ontološkega kategorialnega aparata pri Marxu (B. Debenjak, T. Hribar, R. Ščepanović in Ivo Urbančič. Osnove etike obdelal dr. Vojan Rus.

Leto 1966

Vključitev v GATT, prvič dopuščeno najemanje posojil za nakup poljedelskih strojev, sprejeta zasebna pobuda vsaj na področju obrti in gostinstva. Naraščanje brezposelnosti, povečanje števila delavcev na začasnem delu v tujini. Brionski plenum in padec Rankovića in spodbuda za liberalno linijo. Avtonomija republik se okrepi, spremenijo tudi hierarhično strukturo partije – avtonomij republiških zvez, uvedba republiškega ključa za centralne partijske organe. Slovenska skupščina zahteva uporabo treh jezikov in obe pisavi v zvezni upravi.

Leta 1966 se inštitut vključi v mednarodni projekt, ki ga izvaja Evropski center za koordinacijo in dokumentacijo v socialnih vedah na Dunaju – t. i. Časovni budgeti – Kako zaposlena ženska troši prosti čas. Nosilec projekta je bil J. Goričar s sodelavci. V tem letu sodeluje inštitut tudi z Univerzo v Oregonu, kjer izvaja Robert Agger z Inštitute for Comparative Experimental Research on Behavioral Systems, Eugene, Oregon ZDA, primerjalno eksperimentalno raziskavo o stališčih do izobraževanja in spremembah v lokalni skupnosti. V raziskavo je vključen Z. Mlinar s sodelavci.

Inštitut za sociologijo in filozofijo – 29. januarja 1966 – Inštitut je sprejel Statut, s katerim je določeno, katere znanstvene in strokovne naloge opravlja.

1. *Raziskovalni sektor*: Znanstvenoraziskovalno delo opravljajo samostojni raziskovalci, raziskovalci, ki so organizirani po nalogah v posebne time.

2. *Služba dokumentacije*: Dokumentacija zbira, ureja in pripravlja informacije za raziskovalno delo. Služba spremlja domači in tuji revijalni tisk s področja sociologije, filozofije ter sorodnih družbenih ved.

3. *Knjižnica*: Knjižnica Inštituta je nesamostojna knjižnica, vpisana v osrednji register knjižnic pod št. 113, v register občine Center pa pod št. 20. Ustanovljena je bila leta 1945 kot knjižnica Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije. Leta 1954 je postala politično–študijska knjižnica predsedstva Glavnega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva, v letu 1958 pa priključena k inštitutu.

Oktober 1966 postane v. d. direktor prof. dr. Marko Peršič

Osební dokumenti o zaposlitvi na ISF – 9. september 1966

S sklepom upravnega odbora mi je bil odobren dopust za izpopolnitev v tujini, ki ga je podpisal v. d. direktorja prof. Jože Goričar. Med odsotnostjo sem imel pravico do nadomestila osebnega dohodka v višini 90 %, izračunanega na delovno mesto.

Leto 1967

Leto prinese politiko odprtih meja. Potni listine lahko pridobi vsak državljan, ob mednarodnem letu turizma so ukinili vizume za vse države sveta. Zbor narodov, sestavljen po paritetnem ključu, oslabi moč zveznega izvršnega sveta, nastanek republiških skupščin poslancev, ki so delovale po dogovorih in v interesu matičnih republik.

Inštitut za sociologijo in filozofijo pri Univerzi v Ljubljani. – Maja 1967 postane direktor inštituta Ante Novak, sekretar pa Karel Trplan.

Leti 1967 in 1968 sta spet aktualen čas za raziskovanje vrednot, za projekcije. Spomenka Hribar raziskuje družbenopolitične vrednote mladih, prof. dr. Goričar s sodelavci pa sodeluje pri mednarodnem projektu Kako mlajša generacija vrednoti gospodarski in politični položaj v svetu danes in kakšen razvoj napoveduje v bodočnosti – Svet v letu 2000.

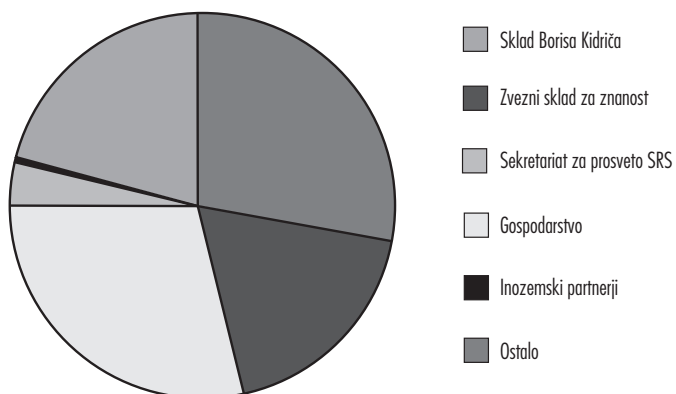
Inštitut za sociologijo in filozofijo

Kdo so financerji ISF v deležih leta 1967:

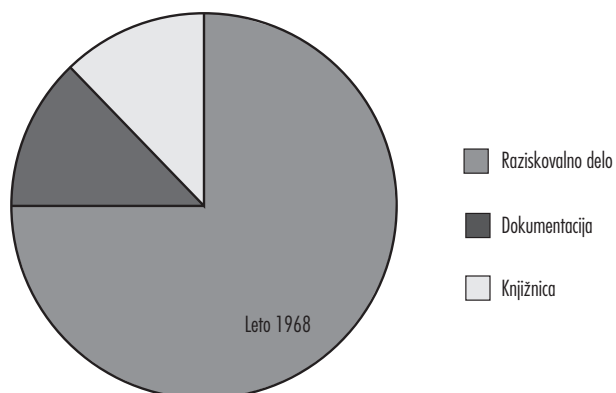
Sklad Borisa Kidriča	435	27,92%
Zvezni sklad za znanost	282	18,10%
Sekretariat za prosveto SRS	448	28,75%
Gospodarstvo	60	3,85%
Inozemski partnerji	6	0,39%
Ostalo	327	20,99%
Skupaj	1.558	100,00%

Drugi naročniki: RTV Ljubljana, Onkološki Inštitut Ljubljana, Urbanistični Inštitut Ljubljana, Gospodarska zbornica SRS.

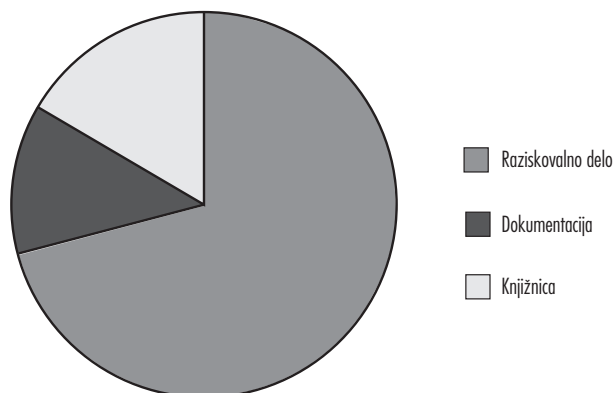
Kdo so glavni financerji ISF leta 1967:

Struktura dohodka glede na organizacijske enote ISF leta 1967

Struktura stroškov glede na organizacijske enote ISF leta 1967

Leto 1968

Rusi s četami Varšavskega pakta zatro praško pomlad, jugoslovanska partija razglasi poseg kot nasilno dejanje in kršitev suverenosti neodvisne države. Študentski nemiri v Beogradu in Ljubljani kot izraz eksistenčne krize mladih in protest proti »rdeči buržoaziji«. Sprejeta so ustavna dopolnila, ki okrepijo tudi avtonomijo pokrajin, ki sta priznani kot konstitutivna člana federacije.

Inštitut za sociologijo in filozofijo 1959–1969

Upravljanje inštituta: Inštitut je posloval kot samoupravna delovna organizacija. Leta 1968 je Svet Inštituta sestavljalo 10 članov iz kolektiva, po enega člana so imeli: Univerzitetni svet, Filozofska fakulteta, Visoka šola za sociologijo, politologijo in novinarstvo, Društvo sociologov Slovenije, Republiški svet Zveze sindikatov Jugoslavije za Slovenijo, Glavni odbor SZDL. Upravni odbor je sestavljalo 7 članov, direktor in sekretar inštituta sta bila člana po položaju.

Finansiranje: Inštitut je za svojo dejavnost pridobival finančna sredstva s sklepanjem pogodb z različnimi naročniki nalog: zvezni in republiški znanstveni fond; časopisne hiše; družbenopolitične organizacije; republiški sekretariati in skupščina; gospodarstvo; univerze iz tujine.

Raziskovalna dejavnost: Navedene raziskovalne naloge v prvem desetletju Inštituta kot učne dobe zaposlenih raziskovalcev so tematsko vezane na dogajanja v slovenskem in jugoslovanskem prostoru: uvedba komun leta 1955, stavka v Trbovljah 1958, gospodarske reforme so narekemale raziskovanje kadrovskih virov, organizacije delovnih organizacij, študij učinkov prehoda na 42-urni delovni čas. Proučevanje navedenih tem in področij je zahtevalo interdisciplinarni pristop ekonomistov, zdravnikov, psihologov, filozofov. Zbrali smo se kot "ljubitelji in priučeni" sociologi, navajeni na skupinsko delo, ki ga je narekoval posamezen raziskovalni projekt. Tak način dela pa je bil možen tudi zaradi tega, ker nismo bili ujeti v ozek okvir stroke. Med takratnimi na inštitutu zaposlenimi strokovnimi in raziskovalnimi delavci še ni bilo nobenega formalno šolanega sociologa – študij sociologije kot A-predmeta se je na Filozofski fakulteti komaj začel, kot magistrski študij pa leta 1962, torej štiri leta za Beogradom.

V drugi polovici leta 1968 se ukinejo vse posebne organizacijske enote (skupine), oddelka za sociologijo in filozofijo pa se združita v enotno raziskovalno skupnost. Raziskovalci se združujejo v projektne time - 16 psihologov, 14 filozofov, 6 ekonomistov, 4 pravniki, 1 klasični filolog, 1 germanist, 4 zdravniki, 1 umetnostni zgodovinar, 1 geograf iz zaposlenih in zunanjih sodelavcev. Tega leta je zaposlenih na inštitutu 5 doktorjev znanosti, 1 magister ter 2 inženirja. Raziskovalna poročila Inštitut oddaja naročnikom do leta 1964 v tipkopisih, leta 1965 v ciklograf tehniki, po letu 1968 pa v ciklostilni tehniki.

Dokumentacija inštituta v letu 1968 zajema kar 228 periodik, od tega 212 časopisov in revij, 16 bibliografij ter dokumentacijskih biltenov. Zajetih je 69 jugoslovanskih revij, 60 angleških in ameriških, 30 francoskih, 18 nemških in 21 ruskih revij.

Dokumentacijsko gradivo je zapisano v obliki kratkih indikativnih izvlečkov iz vsebine člankov z osnovnimi bibliografskimi podatki. Gradivo je urejeno po Cordonierjevem sistemu vizualnih kartic. Klasifikacija katalogov je problemska, avtorska, geografska in po vrsti gradiva. Informacije objavlja v biltenu dokumentacije v 200 izvodih (ciklostil), ki ga izdaja ISF.

Knjižnico sestavljajo knjižni sklad predvojnega dnevnika »Slovenec«, »Jutra«, dalje »Ljudske pravice«, »Delavske zbornice«, knjižni sklad »Federalnega zbirnega centra«, »Zavoda za družbeno samoupravljanje« in manjših zasebnih knjižnic. Knjižni sklad je ob koncu avgusta 1968 obsegal 58.900 knjig, 260 tujih revij in časopisov – od tega 318 naročenih in 213 brezplačnih.

Leto 1969

IX. kongres potrdi osamosvajanje republiških partij, preoblikovanje predsedstva ZKJ po paritetnem ključu. Na volitvah so tega leta imeli državljani večinoma povsod možnosti izbiranja med dvema ali več kandidati, ki jih je v predhodnem postopku potrdila SZDL. Zaradi slabšanja gospodarskih razmer se poruši ravnovesje, spet pojavijo centralistične težnje, ki izkoristijo hrvaški preporod in slovensko »cestno afero« za ponovno uveljavitev tudi nedemokratskih sredstev pri zagotavljanju reda v demokratični državi.

Inštitut za sociologijo in filozofijo pri Univerzi v Ljubljani. Ob 10. obletnici obstoja inštituta si je priložnostno razstavo o delovnih dosežkih v avli inštituta nad Namo ogledal zasebno tudi Edvard Kardelj. Bila je nedelja in zato zaprta za javnost. Dogodek ni bil poznan slovenski javnosti. Spominjam se, da je tudi po obisku inštitut ostal oaza miru in samostojnega raziskovalnega dela.

Osebnih dokumentov o zaposlitvi na ISF – 31. avgust 1973. – S sklepom o prenehanju dela s privolitvijo sem razrešen svojih delovnih dolžnosti in mi je prenehalo članstvo v delovni skupnosti 1. septembra 1973. V sklepu je navedeno, da sem opravljal delo tajnika inštituta in samostojnega raziskovalca od 1. oktobra 1962 do 31. avgusta 1973 (Obrazec GV-36, Tiskarna PTT v Ljubljani-73). Sklep sta podpisala tedanja **predsednica Sveta ISF mag. Ana Barbič in direktor Ante Novak.** – **5. september 1973** – S sklepom o sprejemu na delo za določen čas me je Upravni odbor ISF na podlagi 32. člena Statuta ISF imenoval za čas do zasedbe delovnega razpisanega delovnega mesta za tajnika inštituta. Delo tajnika sem po tem sklepu opravljal s krajšim kot polnim delovnim časom, t. j. 91 ur na mesec. Sklep sta sopodpisala tedanji predsednik Upravnega odbora Andrej Caserman in direktor Ante Novak, delo sem začel opravljati (po 2. in 3. odstavku 27. člena TZDR) 1. septembra 1973. – **11. junij 1974** – S sklepom o prenehanju lastnosti delavca v združenem delu, ker sem kot delavec izjavil, da ne želim delati v TOZD oziroma v delovni organizaciji (53. člen zakona o medsebojnih razmerjih delavcev v združenem delu, obrazec GV-36, Tiskarna PTT, Ljubljana-73), sem moral ostati na delu kot tajnik še do 31. maja

1974, ko sem bil dokončno razrešen. Sklep sta podpisala **predsednica Sveta ISF Ana Barbič in direktor Stane Saksida.**

OPOMBA

1. Kroflič, Marjan (1969). – Pregled dejavnosti Inštituta za sociologijo in filozofijo pri Univerzi v Ljubljani v letih 1959 do 1968, Informacije 1, Ljubljana, 1968, Zbral in uredil Marjan Kroflič, končna redakcija Ante Novak, Marjan Kroflič. Izdajatelj Inštitut za sociologijo in filozofijo pri Univerzi v Ljubljani.

LITERATURA

- Kroflič, Marjan (1969), Pregled dejavnosti Inštituta za sociologijo in filozofijo pri Univerzi v Ljubljani v letih 1959 do 1968, Informacije 1, Ljubljana, 1968, Zbral in uredil Marjan Kroflič, končna redakcija Ante Novak, Marjan Kroflič. Izdajatelj Inštitut za sociologijo in filozofijo pri Univerzi v Ljubljani.
- Pirjevec, Jože (1995), Jugoslavija 1918–1919. Nastanek, razvoj ter razpad Karadjordjevićeve in Jugoslavije, strani 201–310, Založba Lipa.
- Osebni arhiv Marjana Krofliča.